

S osnivačem i glavnim urednikom izdavačke kuće Što čitaš? razgovaramo o tome kako je ključno shvatiti da nas nitko neće osloboditi ili stvoriti bolje društvene uvjete, odnosno - "ili ćemo to učiniti sami ili promjena neće biti. Nema drugog puta." I nadalje njegovim riječima: "Sabor je tu kako bi nas manjina iskorištavala i održala se u poziciji moći." Suzana Marjanić

Govori: Marko Strpić

Zarez, broj 267

Nedavno je najavljeno kako je slobodarska knjižnica "Roko i Cicibela" nakon ljetne stanke opet otvorena. O kakvom je tipu knjižnice riječ te zašto nema članarine, što je, naravno, za svaku pohvalu. Naime, sjećam se kako se nekoć, prije dvadesetak i više godina, članarine u gradskim knjižnicama isto tako nisu plaćale.

- Knjižnica i čitaonica je nastavak sličnih projekata od sredine devedesetih pa sve do danas, a koji su djelovali u Zagrebu kao autonomni slobodarski prostori. Zapravo je riječ o pokušaju da se što više literature učini dostupnom, pa tako i teme koje se provlače kroz tu literaturu, od raznih anarhističkih teorijskih tekstova, do prakse, ali i umjetnosti, kulture, subkultura, književnosti. S druge strane, riječ je o prostoru koji se nalazi u centru grada (Frankopanska 1) i već sama lokacija literaturu čini dostupnom, a kava i čaj su tu tek kao navika koja prati mjesta na kojima se najčešće družimo. Uostalom, knjižnice bi trebale biti mjesto susreta i razgovora, a ne tek servis za posudbu knjiga. To je ono što nedostaje kod nas - društveni centri koji nemaju komercijalni sadržaj i karakter te koji nude nešto više od standardne zabave. Naravno, sve bi to trebalo biti besplatno pa je tako i ono što "Roko i Cicibela" nudi besplatno.

ANARHIJA, SLOBODARSTVO PRIJATELJSTVA = LJUBAVI

Zašto na web-stranici svoje izdavačke kuće Što čitaš? rabite više pojam "slobodarski" od pojma "anarhistički"? Da li možda zbog većinskoga zazora prema bilo kakvoj vrsti anarhizma?

- Ne, već zato jer jedan i drugi pojam imaju isto značenje od svog nastanka. Što se tiče samog naziva anarhizam, pojavljuje se u naslovima dosta naših knjiga, a upravo to bavljenje anarhizmom (ili slobodarstvom) na drugačiji način doprinosi i shvaćanju pravog značenja termina poput "anarhizam" ili "anarhija".

Vaš se najnoviji izdavački poduhvat odnosi na objavljivanje knjige Redefiniranje naših odnosa - smjernice za odgovorne otvorene odnose Wendy-O Matik. Koliko je moguće ukratko: o kakvom je modusu ljubavi riječ u shvaćanju spomenute spisateljice i aktivistice?

- Moram napomenuti da je knjiga objavljena prvenstveno zbog činjenice da je ova tema u potpunosti zapostavljena i prešućena kod nas, a upravo su temelji autoritarnog društva u kojem živimo zasnovani na našim osobnim odnosima, koji su temelj svih ostalih odnosa. Dakle, u knjizi je riječ o odnosima. Možemo ih zvati ljubavnima, no prvenstveno su prijateljski, a autorica se trudi odmaknuti od kategorizacije, jer naši odnosi ne moraju nužno biti spremljeni u određene

ladice, kategorizirani i time određeni.

U najkraćim crtama, ako pogledamo na to kako stvar funkcionira s "uobičajenim" ljubavnim odnosima, brzo ćemo doći do zaključka da je monogamija tek površna slika stvarnog stanja. Preljubi, ljubomora, varanje, laganje, više partnera i partnerica... sve su to zapravo uobičajene stvari, a monogamija je tek norma koje se svi deklarativno drže i krše je. Upravo u tome leži problem - laganje, neiskrenost, skrivanje i ostale srodne radnje su temelj neodgovornih odnosa koji štete ljudima.

Tu Wendy-O Matik vidi drugu mogućnost i kroz osobne primjere više ljudi razrađuje ideju odgovornih odnosa, koji su otvoreni za sve mogućnosti, u kojima nema laganja i skrivanja, pa time niti "varanja", a svaki naš odnos s jednom ili više osoba su stvar otvorenog razgovora i dogovora te obostranog pristanka. Odgovorni odnosi znače upravo to - da brinemo jedni o drugima, a ne samo o svojim potrebama te da smo prije svega prijatelji.

Naravno, stvar je ipak daleko kompleksnija od ovog jednostavnog odgovora, zbog čega smo i objavili knjigu kao početak rasprave i možda nove prakse.

Da li se koncept odgovornih otvorenih odnosa koje zastupa autorica nalazi u temelju slobodarstva ili je pak riječ o odnosima koji mogu biti zastupani samo kod nekih nositelja/ica slobodarskih koncepata?

- Odgovorni i otvoreni odnosi su, kao što sam već rekao, temelj društvenih promjena koje anarhisti i anarhistkinje žele ostvariti. Ne moramo se tu ograničiti na razgovor o ljubavnim odnosima, već je to temelj svih društvenih odnosa. Bez toga samo kopiramo postojeće modele društvenog ponašanja i organizacije, čime se ponavljaju greške revolucija koje su se dogodile u prošlosti. Naravno, to ne znači da ćemo promjene postići isključivo promjenom u sebi, već u suradnji s drugima, jer bez šire društvene solidarnosti i zajedničkog djelovanja nikakvih pomaka neće biti.

DAF i Što čitaš?

Zanimljivo je da Zagreb, usprkos svim svojim kulturnim ograničenjima i zastranjenjima, ima dvije izdavačke kuće posvećene anarhističkim publikacijama. U čemu je osnovna razlika između vaših publikacija i onih koje objavljuje DAF?

- Ne vidim da postoji neka posebna razlika, čak dapače, sasvim dobro se nadopunjavamo, surađujemo i dogovaramo buduće aktivnosti. Možda smo se mi ipak malo više okrenuli suvremenim tekstovima, dok DAF stvarno dobro pokriva i neke od klasičnih anarhističkih tekstova koji nikada nisu objavljeni kod nas, a važno je i to da DAF objavljuje i knjige o umjetnosti, što mi do sada nismo radili niti imamo u planu. Naravno, to ne znači da smo strogo podijelili područja koja ćemo pokrivati, no takvi su bili izdavački planovi i sasvim su se dobro poklopili.

Kod nas je bilo izrazito malo izdanja anarhističke tematike, a posljednjih dvjestotinjak godina

bogate produkcije u svijetu ćemo teško nadoknaditi s tek dvije izdavačke kuće. Zapravo bi pitanje trebalo biti koliko nam još izdavačkih kuća i projekata nedostaje zbog silne literature koju tek treba prevesti i objaviti. Ovo što su do sada napravili DAF i Što čitaš? tek je kap u moru.

MEDIJI O SLOBODARSKIM AKCIJAMA U GRČKOJ

Nedavno ste izjavili kako smatrate da mediji nekvalitetno prate situaciju u Grčkoj. Na koje su načine naše medijske kuće izvještavale o tim slobodarskim akcijama i smatrate li da je jedna takva sjajna akcija moguća i u našoj - u temelju nedemokratskoj zemljici? Naime, dok su u grčkoj situaciji udruženim snagama nastupili anarhisti, studenti i radnici, odnosno, anarhistima su se pridružili studenti i radnici, da li je moguće takvu akciju solidarnosti provesti u ovim našim ne/prilikama?

- Od kad je pažnju javnosti privukla pobuna u Grčkoj, puno puta sam ponovio da oko toga što se tamo događa treba imati na umu okolnosti zbog kojih se sve to događa, povijest i kulturu, a najvažnije od svega je da tu nije bila riječ o reakciji koja se dogodila kao neki prijelomni trenutak, već je riječ o pokretu koji se gradi kroz povijest i ono što se dogodilo u prosincu prošle godine je bio samo nastavak svih prijašnjih aktivnosti.

Mislim da su mediji ovome pristupali sasvim površno, oslanjali su se, kao što najčešće rade, na štire i površne agencijske vijesti, a malo je uopće novinara koji mogu kvalitetno analizirati situaciju u svijetu ili nekom određenom području, pa nije bilo niti za očekivati da će do toga doći.

Tu posebno treba istaknuti katastrofalno izvještavanje jednog novinara javne televizije koji je u pokušaju da dođe do senzacionalističkih snimki pokazao iznimno nepoznavanje situacije na terenu i time ugrozio prosvjednike, sebe i svoju ekipu, a na kraju je sramotno loše izvještavao o situaciji koju je slabo razumio. Mislim da je to ujedno i najbolji primjer na koji način nastaje većina vijesti koje primamo - tek kad je čovjek upoznat s nekom situacijom, a vijesti govore nešto posve suprotno, tek tada u potpunosti shvatimo koliko su informacije koje dobivamo zapravo više dezinformacije i posve iskrivljena slika. To je pogotovo izraženo kada su u pitanju društveni sukobi koji teže promjeni sustava čiji su mediji sastavni dio i alat.

DOMAĆI ANARHOSINDIKALISTI

Koliko mi je poznato, mreža MASA je osnovana u veljači prošle godine, a glavna ideja im je osnivanje anarhističkih sindikata u Hrvatskoj koji bi širili slobodarski radnički pokret. Suradujete li s MASA-om i pratite li njihove akcije?

- Nisam član neke anarhističke organizacije, a rad domaćih anarhosindikalista pratim, baš kao što pratim i sve ostalo vezano uz anarhizam kod nas. Toga nije izrazito puno, a MASA je tek jedna od inicijativa koje su se pojavile u pokušaju traženja mogućeg smjera za djelovanje pokreta.

Obično se navodi kako u Hrvatskoj ima još nekoliko anarhističkih grupacija. O kojim je

grupacijama riječ?

- Postoji više projekata i neformalnih grupa koje djeluju kod nas pa tako u Splitu djeluje knjižnica i čitaonica Dislexia, koja organizira diskusije i video projekcije u klubu Kocka gdje su i smješteni. Onda je tu knjižnica i čitaonica "Roko i Cicibela" u Zagrebu, no o njoj sam već sve rekao, a u Rijeci djeluje infoshop Škatula. Trenutno izlazi svega jedan časopis koji možemo nazvati anarhističkim, riječ je o dvomjesečniku Ispod pločnika, koji to i nije, jer ponekad "preskoči" rok, no to niti nije toliko važno koliko činjenica da opet postoji publikacija koja ima kontinuitet i koja se tiska u većem broju primjeraka (trenutna naklada je dvije tisuće).

Postoje, naravno, i dvije, spomenute izdavačke kuće - Što čitaš? i DAF, a onda možemo spomenuti i Anarhistički sajam knjiga kao važnu manifestaciju koja svake godine okupi sve domaće projekte, ali i znatno šire od toga pa je sajam međunarodnog karaktera.

Kako komentirate MASA-inu kampanju "Stop represiji!" kojom nastoji pomoći, kako ističu, drugovima u Srbiji koji se trenutno nalaze u pritvoru pod sumnjom za "međunarodni terorizam"?

- Nemam neki poseban komentar na to, riječ je o posve uobičajenoj praksi gdje se pokušava organizirati što više akcija solidarnosti i izvršiti pritisak na vlast kako bi pustili zatvorene. U vremenima kada se kapital suočava s još jednom krizom i kada su društveni sukobi sve češći i izvjesniji, mislim da će, nažalost, ovakvih zatvaranja biti sve više pa onda i akcija solidarnosti.

Pokret se često morao baviti svojim zatvorenicima, što je izrazito važno jer izolacija užasno utječe na zatvorenike, a osim tog vrlo osobnog pristupa i direktne pomoći, važno je graditi solidarnost kao temelj svakog budućeg djelovanja.

DRŽAVOTVORNO UKLANJANJE NEPOŽELJNIH "ELEMENATA"

Kako je došlo do vašega upoznavanja s idejama anarhizma te koliko npr. fakultetski program obuhvaća protagoniste anarhizma?

- Ne znam koliko fakultetski program obuhvaća anarhizam, nisam nikada studirao, formalno obrazovanje nisam smatrao potrebnim nakon srednje škole. S druge strane, ne znam koliko bi imalo smisla uvoditi anarhističke ideje u institucije osnovane od strane države, koje imaju svoj nastavni program zasnovan na ideji očuvanja sustava koji ih je osnovao. U svijetu je bilo pokušaja uvođenja sličnih programa na fakultete, no ubrzo bi svi akteri tih pokušaja bili maknuti s fakulteta ili bi programi bili ukinuti. Uostalom, ne možete graditi društveni status u postojećem sustavu i biti stvarno aktivni po pitanju njegovog ukidanja, sustav to brzo prepoznaje i uklanja nepoželjne "elemente".

Mislim da je važno imati svoje modele obrazovanja koji neće biti indoktrinacija (što svako formalno obrazovanje jest, unatoč prividu slobode koji pokušava stvoriti), koji će uistinu biti slobodni i koji neće ovisiti o sustavu. Ovo, naravno, zahtijeva više razmatranja od ovako kratke tvrdnje, no i o ovome postoji opsežna literatura.

Svoju slobodarsku poziciju obično određujete promatračko-zapisivačkim statusom te sudjelovanjem u brojnim akcijama. Recite, koje biste akcije posebno istaknuli u Hrvatskoj od Tuđmanove smrti?

- Nezahvalno je isticati bilo koju akciju, sve su na svoj način bile važne i imale su svoj utjecaj, a ne mislim da trebamo uzimati neko mjerilo učinkovitosti kao model određivanja što je bilo važnije od drugog. To pogotovo nije primjenjivo u praćenju društvenih zbivanja, koja se ponekad čine malim ili velikim, no njihov je utjecaj često u nesrazmjeru s onim kakvima se čine na prvi pogled.

Druga stvar je da ne mogu gledati na svijet prije i poslije Tuđmanove smrti - na razumijem što zapravo taj trenutak određuje? Sjećam se euforije pojedinih liberalnih i ljevičarskih aktivista koji su slavili promjenu vlasti, a u to vrijeme su izostali gotovo svi kritički osvrti na aktualna zbivanja... I što se na kraju dogodilo? Ništa, jedna je vrsta totalitarizma zamijenjena drugom vrstom totalitarizma, od kulta ličnosti prebacili smo se na kult posjedovanja i slobodnog tržišta.

Svaki sukob i akcija protiv takvog sustava vrijednosti je vrijedna spomena.

O POLICIJI I TAJNIM SLUŽBAMA DANAS

Kako pojašnjavate da je mlada generacija, posebice ona, koja je kao srednjoškolska generacija stasala u Tuđmanovoj otužnoj Kroatokraciji obnovila interes za filozofiju anarhizma?

- Niti jedna totalitarna vlast nije uspjela stvoriti jednoobrazno društvo - tako niti anarhističke ideje nisu nikad nestale ili prestale biti prisutne. Koliko god to vrijeme bilo "crno", zapravo je otvorilo mogućnost otvorenog političkog djelovanja, koje, ma koliko nepoželjno i pod prismotrom, ipak nije otvoreno zabranjivano. Ista situacija je i danas, nemojmo se zavaravati - policija i tajne službe pomno prate sve političke i društvene skupine koje bi ih ostavile bez posla promjenom društvene organizacije.

Međutim, ne možemo tu govoriti o masovnom fenomenu interesa za anarhizam - ipak je ideologija kapitala i posjedovanja najraširenija, a mlade generacije su njeni snažni nositelji i promicatelji.

"NE TREBAJU NAM NITI PRIVREMENI, NITI REDOVNI IZBORI."

Smatrate li da su nužni prijevremeni izbori i koji su vaši razlozi za, odnosno protiv prijevremenih izbora?

- Ne trebaju nam niti privremeni, niti redovni izbori. Kao što sam već rekao maloprije, ne mislim da se nešto može promijeniti na taj način.

Ono što bi moglo značiti neke promjene je neprepuštanje odluka i odgovornosti u ruke vođa,

političara, predstavnika, kako god ih zvali, već samoorganizacija i organizacija života prema našim potrebama u našoj neposrednoj okolini. Sve ostalo je tek mazanje očiju velikim idejama o dobrobiti društva, a do sada u poznatoj povijesti (a vjerojatno i nepoznatoj) nije postojao sustav koji je bio, da se tako izrazim, "pravedno" ustrojen. No, svi su se pozivali na to. Dok ne odbacimo ideju vlasti, hijerarhije i uopće masivnih sustava (kojima jedini cilj može biti vlastito postojanje), nikakvih promjena neće biti. Nikakvi izbori tu neće ništa promijeniti.

IDEJA SLOBODNOGA UDRUŽIVANJA

Nisu li anarhisti upravo ti koji bi ti trebali povesti ovaj zaslijepljeni narod (kako to romantično zvuči) kako bismo se konačno izvukli iz dramatične, nikako ne tragikomične, apatije i depresije?

- Anarhisti ne bi nikoga trebali povesti. Time bi samo još jednom napravili istu stvar. Anarhisti mogu ukazati na probleme i ponuditi neke mogućnosti, a to da li će ih netko prihvatiti ili se sam organizirati, to je već stvar samih ljudi.

Ideja slobodnoga udruživanja i onda zajedničkoga djelovanja temelj je anarhizma - međutim, tu nije riječ o stranci ili jednoj organizaciji koja ima odgovor na sva pitanja i koja će povesti ljude u "bolje sutra". Svatko tko tvrdi takvo što ima skrivene i, vrlo vjerojatno, opasne namjere.

Čini mi se da je ključno shvatiti da nas nitko neće osloboditi ili stvoriti bolje društvene uvjete za nas - ili ćemo to učiniti sami ili promjena neće biti. Nema drugog puta.

Dobro, jasno mi je da anarhisti ne mogu, odnosno ne žele ući u Sabor, ali kako onda čuti njihov glas pored svih onih korumpiranih političara i političarki, čast izuzecima?

- Upravo se na ovo odnosio dio mojih tvrdnji... Dokle god ne prestanemo shvaćati organizaciju društva i naših života kao nešto što radi netko drugi, neki stručnjaci, vođe ili institucije, ništa se neće promijeniti. Politika nije ono što se događa u Saboru, niti je to mjesto gdje bi se trebale donositi odluke, a to svakako nije mjesto iz kojeg dolaze pametni i dobronamjerni prijedlozi za našu budućnost. Sabor je tu kako bi nas manjina iskorištavala i održala se u poziciji moći.

Anarhisti organiziraju svoja događanja, imaju svoja glasila, komuniciraju i organiziraju se na horizontalnoj osnovi (za razliku od vertikalne strukture vlasti) i ne rade to da bi vodili ljude, već da bi međusobno surađivali. Postojeće institucije nije moguće reformirati i učiniti "dobrima", one moraju nestati.

ETIČKI ODNOS PREMA ŽIVOTINJAMA

Kako tumačite viziju Stevena Besta, anarhista i animalističkoga aktivista, koji navodi da je jedino stvarno oslobođenje ovoga planeta moguće kroz istovremeno oslobođenje životinja i ljudi?

- Nisam upoznat s njegovom vizijom i radom, no riječ je o pitanju promjene sustava vrijednosti, promjeni ideje da dominiramo i trošimo. Jesu li u pitanju životinje, biljke, kamen, nafta, drvo ili

ljudi, posve je svejedno, naš odnos prema svemu je isti.

Ono što smatram problematičnim je kada se revolucionarnim smatra sve više proizvoda koji su veganski/vegetarijanski ili etički prihvatljiviji, dok je zapravo riječ o osnaživanju kapitalizma, odnosno sustava koji stvara odnose u kojima je ključna dominacija i konzumerizam. Umjesto da se ide prema ukidanju tržišta, stvara se novo tržište, a sve i dalje ostaje roba koju se može prodati. Dakle, uklanjamo samo posljedice problema, ali ne i njegov uzrok.

Naravno, to ne znači da mislim kako je osobni izbor etičkog odnosa prema životinjama loš, već jednostavno mislim da nije dovoljan.

I za sam kraj: što uskoro, točnije - do kraja ove godine planirate objaviti?

- Trenutno radimo na nekoliko novih izdanja, zborniku tekstova talijanskog autora Alfreda M. Bonanna, čiji radovi su do sada objavljivani u nekoliko manjih publikacija i glasila, a sada će po prvi put izaći u obliku knjige, te će obuhvatiti neke od njegovih ključnih tekstova, ako se nešto uopće može nazvati ključnim. Knjiga je trenutno u fazi prevođenja i uređivanja, još uvijek nemamo naslov za nju.

Također, trenutno se prevodi knjiga Kako nenasilje štiti državu Petera Gelderloosa, koji iznosi kritiku ideologije pacifizma i nenasilja te obrazlaže razloge nužnosti samoobrane od stalnih nasilnih napada države i kapitalizma.

Nakon nekoliko godina opet smo se upustili u objavljivanje strip izdanja pa će tako uskoro biti objavljen prijevod Tin Tina, odnosno, "ukradene" verzije tog stripa u kojoj je Tin Tin u stalnom sukobu sa sustavom, a štrajkovi, organiziranje zajednice i zajedničke akcije priču u stripu odvođe do posve neočekivanog kraja...